

УДК 341.462.2.+341.71] (092) (МАЦ) (477) «1917/1923»
DOI: 10.31651/2413-8142-2023-29-Rendiuk

Teofil Rendiuk

Doctor of Historical Sciences, leading research fellow at the Institute of Studies, Folklore and Ethnology M. T. Rylsky,
National Academy of Sciences of Ukraine, Ukrainian Ethnological Centre Departmen, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1361-0316>
e-mail: rendiuk55@ukr.net

Bibliographic Description of the Article: Rendiuk, T. (2023). Kostiantyn Matsiievych - an outstanding diplomat and a leading scientist-agriculturist of the Ukrainian People's Republic. *Ukrainskyi Selianyn. [Ukrainian peasant]*, 29, 151-156. (In Ukrainian). doi: 10.31651/2413-8142-2023-29-Rendiuk

KOSTIANTYN MATSIIEVYCH - AN OUTSTANDING DIPLOMAT AND A LEADING SCIENTIST-AGRICULTURIST OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC

Abstract. The purpose of the article is to present the little-known contribution of K.A. Matsiievych in the development of agronomic science of the first half of the 20th century, in the initiation and justification of the cooperative movement in Ukraine, the reform of agriculture on sound principles and the implementation of new, scientifically based methods of its management.

The scientific novelty of the presented research topic is determined by the growing interest of modern Ukrainian society in studying the life and activities of people who were organizers and direct participants in the struggle for Ukrainian national revival. The study of the life path, activities and creative heritage of its prominent figures has become one of the important tasks of modern science.

Conclusion. Historical personalism became a priority direction in scientific research, since the modern history of Ukraine was created by many unique figures, on whom the implementation of decisions and instructions of Ukrainian governments of different times depended. At the turn of the 19th and 20th centuries, among the wide range of scientists, public and political figures who participated in the Ukrainian movement, the figure of K.A. Matsiievych (1873–1942) is outstanding. He entered the history of Ukraine as a well-known Ukrainian journalist, publicist, political, state and public figure, advanced agrarian scientist, educational professor and excellent diplomat. However, if his public, political and diplomatic activities during the years of Ukraine's independence were reflected in scientific research, the agrarian aspects of his many years of work are not yet sufficiently covered and do not have a proper analysis by scientists. The main conclusion of the study is that in the approaches of K.A. Matsiievych to the reform of traditional agriculture, in particular on the issues of the introduction of mutually beneficial cooperation and the need to abandon the forced socialization of land, proclaimed by the III Universal of the Ukrainian People's Republic in 1917, there are significant elements of novelty that retain their relevance to the present time. So, the life and activity of K.A. Matsiievych deserves additional and increased attention of young researchers and agrarian students.

Key words: science, public agronomy, cooperation, agriculture, emigration, diplomacy.

Теофіл Рендюк

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, Український етнологічний центр, Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1361-0316>
e-mail: rendiuk55@ukr.net

Бібліографічний опис для цитування: Рендюк Т. Костянтин Мацієвич – видатний дипломат і передовий вчений-аграрник Української Народної Республіки. *Український селянин*. 2023. Вип. 29. С. 151-156. doi: 10.31651/2413-8142-2023-29-Rendiuk

КОСТЯНТИН МАЦІЄВИЧ – ВИДАТНИЙ ДИПЛОМАТ І ПЕРЕДОВИЙ ВЧЕНИЙ-АГРАРНИК УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Анотація. Метою статті є представлення маловідомого внеску К. Мацієвича у розвиток агрономічної науки першої половини ХХ століття, в ініціації та обґрунтуванні кооперативного руху в Україні, реформуванні сільського господарства на здорових засадах та імплементації нових, науково обґрунтованих методів його ведення.

Наукова новизна презентованої теми дослідження визначається зростанням інтересу сучасного українського суспільства до вивчення життя та діяльності людей, які були організаторами і безпосередніми учасниками боротьби за українське національне відродження. Дослідження життєвого шляху, діяльності та творчої спадщини визначних її діячів стало одним із важливих завдань сучасної науки.

Висновки. Пріоритетного напрямку у наукових дослідженнях набула історична персоналістика, оскільки новітню історію України творило чимало непересічних діячів, від яких залежало втілення в життя рішень і настанов українських урядів різних часів. На зламі ХІХ і ХХ століть серед широкого загалу науковців і громадсько-політичних діячів, які брали участь в українському русі, помітно виділяється постать К. Мацієвича (1873–1942). Він увійшов в історію України як відомий український журналіст, публіцист, політичний, державний і громадський діяч, передовий учений-аграрник, професор-освітянин та видатний дипломат. Проте, якщо його громадська, політична

та дипломатична діяльність за роки незалежності України знайшла своє відображення в наукових дослідженнях, то аграрні аспекти його багаторічної роботи ще недостатньо висвітлені та не мають належного аналізу науковців. Головним висновком дослідження є те, що у підходах К. Мацієвича до реформування традиційного сільського господарства, зокрема з питань впровадження взаємовигідної кооперації та необхідності відмови від примусової соціалізації землі, проголошеної III Універсалом Української Народної Республіки 1917 року, є значні елементи новизни, які зберігають свою актуальність до нинішнього часу. Отже, життя і діяльність К. Мацієвича заслуговує на додаткову і підвищену увагу молодих дослідників та студентів-аграрників.

Ключові слова: наука, громадська агрономія, кооперація, сільське господарство, еміграція, дипломатія.

Постановка проблеми. Костянтин Адріанович Мацієвич (1873–1942) увійшов в історію України як відомий український журналіст (псевдонім К. Ашин), публіцист (криптоніми – К.А. та К.М.), політичний, державний і громадський діяч, передовий учений-аграрник, професор-освітянин та видатний дипломат. Проте в його майже 70-річному житті чітко виділяються дві головні іпостасі: вченого-аграрника першої половини ХХ-го століття та дипломата Української Народної Республіки.

Метою статті є представлення маловідомого внеску К. Мацієвича у розвиток агрономічної науки першої половини ХХ століття, в ініціації та обґрунтуванні кооперативного руху в Україні, реформуванні сільського господарства на здорових засадах та імплементації нових, науково обґрунтованих методів його ведення.

Виклад основного матеріалу. У статті головний наголос робиться на його науковій діяльності як агронома та ініціатора коопераційного руху і передових реформ у сільському господарстві України, що склало контент найбільшої частини його життя – до активної роботи на дипломатичній ниві впродовж 1918–1923 рр. – та протягом міжвоєнного періоду. К. Мацієвич є автором десятків публікацій та ґрунтовних наукових робіт із аграрних питань, серед яких такі: «Об агрономическом съезде в Москве» (1900), «Крестьянские общества сельского хозяйства» (1904), «Общественно-агрономические очерки» (1913), «Головні принципи земельної реформи на Україні» (1917), «3 минулого сільськогосподарської кооперації» (1926), «Сільськогосподарська політика СРСР у світлі аграрної кризи» (1931), «Колективізація селянського господарства на Україні» (1936), «Головні засади Громадської Агрономії» (1937), «Наслідки плянового господарства для хліборобства України» (1938), «Завдання с.-г. політики та її напрямні в перехідний період» (1942) тощо – деякі з них і дотепер не втративши свою актуальність. Не менший інтерес викликають неопубліковані праці вченого: «Сільсько-Господарська Економія України: академічний курс лекцій»

у двох частинах та «На українській суспільно-агрономічній ниві (спогади-інтерв'ю)».

Науково доведені тези, думки та положення К. Мацієвича про кооперацію та новітні реформи у сільському господарстві не втратили цінність і до сьогодні, чим обґрунтовано підвищений сучасний інтерес до його наукової спадщини як видатного українського вченого-аграрника. Актуальність вивчення його ролі та місця в історії України зростає і з огляду на те, що в радянській історіографії про нього як українського дипломата та емігранта навмисно нічого не писали і лише у закордонній «Енциклопедії українознавства», створення якої почалося з 1940-х рр. під егідою Наукового товариства імені Шевченка в Європі, можна було знайти цінну інформацію щодо К. Мацієвича як фундатора громадської агрономії в Україні.

У цьому контексті зазначимо, що вирішальну роль у становленні та формуванні К. Мацієвича як успішного агронома та передового для свого часу вченого-аграрника відіграв правильний вибір ним майбутньої професії: після завершення навчання у Білоцерківському реальному училищі, пізніше – у 4-й Київській гімназії, на початку 1894 р., він вступив і успішно закінчив у 1899 р. Інститут сільського господарства і лісівництва в Ново-Олександрії (нині м. Пулави, Республіка Польща). У цей період починається становлення К. Мацієвича як національно свідомого громадянина, який спрямував свої знання та зусилля на поширення української національної ідеї. Прикметним у цьому плані є те, що отримання вищої освіти у зазначеному закладі освіти супроводжувалося започаткуванням К. Мацієвичем власної громадсько-політичної діяльності, про що свідчить створена за його участі підпільна студентська «Українська громада» та активна участь у роботі нелегального Першого студентського з'їзду, який відбувся у Києві 1897 р.

По закінченню зазначеного Інституту, після короткого часу роботи у 1898 році агрономом в адміністрації впливового поміщика-цукровиробника П. Харитоненка, працював ученим секретарем Полтавського сільськогосподарського товариства, яке видавало журнал «Хуторянин». На його сторін-

ках молодий К. Мацієвич у 1900 р. оприлюднив перші свої публікації: «Н.М. Сибирцев. [Некролог]» – у № 33 та згадана вище інформація «Об агрономическом съезде в Москве» – у № 43. Наукові здібності майбутнього вченого системно представлялися на засіданнях зазначеного Товариства, що підтверджено його відповідними публікаціями про теоретичні основи обробки ґрунту, зокрема щодо необхідності застосування на чорноземі України передової на той час американської системи Кембеля¹, а також звітом щодо проведення в Полтаві свята «посадження дерев»². Висновки проведених у Полтаві дослідів знайшли відображення у працях К. Мацієвича «Основні засади земської агрономічної організації» (1900) та «Організація мережі дослідних установ на Полтавщині», в яких розроблено районізацію Полтавщини. В основу цих праць було покладено ідею про те, що дослідні установи мають значення лише для науково визначеного району, поза межами якого вони не можуть застосовуватися у практичному господарстві без відповідних місцевих поправок. Окремо зазначимо, що персонально К. Мацієвичу належить ініціатива створення 1901 р. при Полтавському сільськогосподарському товаристві кооперативного відділу. Як й інші представники української інтелігенції на початку ХХ століття, вчений вважав, що кооперативний рух стане тим чинником, який сприятиме залученню українського населення до більш активних форм боротьби за власні інтереси.

Проте його успішна робота в Україні тимчасово була перервана: внаслідок політичних переслідувань за участь в українському національному русі К. Мацієвич у 1901 р. був змушений виїхати до Саратова, де до 1905 р. працював губернським агрономом місцевого земства. Його наукова робота знайшла успішне продовження і в Росії, де він опублікував свої перші справжні дослідження: «Главные вопросы повышения с.-г. культуры» і «Организация мелкого кредита»³, – що продовжили його полтавські починання з агрономії та кооперації.

У 1907 р. К. Мацієвич повернувся до України, переїхав до Харкова, де тривалий час працював у сільськогосподарському товаристві та періодично редагував авторитетний україномовний журнал «Хлібороб», а також науковий «Агрономический журнал» та «Русскую сельско-хозяйственную газету». Продовжуючи активну творчість, 1908 р. він

опублікував цікаву і доступну для широкого кола читачів науково-популярну роботу «Крестьянские общества сельского хозяйства», а також монографію «Экономическая природа и организация фосфорного удобрения на черноземе», що остаточно затвердило його як знаного агронома. Крім цього, впродовж 1909–1913 рр. вже відомий вчений-аграрник брав участь у розробці популярної «Народной энциклопедии». Отже, він прагнув донести до свідомості селян найважливіші знання з організації сільськогосподарського виробництва та громадянського життя. Одну з його робіт – збірник статей «Прогрес агрокультури» – у 1912 р. було видано за фінансової підтримки Харківської губернської управи, що стало ознакою визнання державними структурами Російської імперії того часу непересічного авторитету К. Мацієвича як сформованого вченого-аграрника.

Упродовж 1915 – 1916 рр. він читав курс лекцій із сільськогосподарської економіки на Вищих сільськогосподарських жіночих курсах у Петрограді та паралельно викладав на Кам'яноострівських сільськогосподарських курсах. Крім того, вчений викладав громадську агрономію в університеті Шанявського в Москві, куди його запросили як провідного спеціаліста в цій галузі. Працюючи в ньому, він брав активну участь, разом із іншими провідними вченими і педагогами того часу, в обговоренні питання щодо створення кооперативного інституту.

Після Лютневої революції 1917 р. знову повернувся до Києва, де увійшов до складу Центральної Ради УНР, репрезентуючи Українську демократично-радикальну партію, що посилювало політичну складову його активної діяльності. Водночас К. Мацієвич продовжив попередню педагогічну практику, викладаючи сільськогосподарську економіку у тогочасних вищих навчальних закладах Києва, а також редагував «Вісник громадської агрономії», доклавши чимало зусиль і для організації сільськогосподарської кооперації. Доленосним моментом в його житті стало 8 серпня 1917 р., коли він був призначений товаришем Генерального секретаря земельних справ, відповідальну функцію, якого він виконував до 19 грудня 1917 р. На цій посаді К. Мацієвич вдало проявив себе одним із авторів земельної реформи Української Центральної Ради, яка передбачала збереження права власності на землю за трудовим селянством, чому успішно посприяв весь

1 Деятельность сельскохозяйственных обществ. *Хуторянин*. 1900. № 5. С. 65.

2 Хроника. *Хуторянин*. 1900. № 18. С. 272.

3 Центральный державный архив вищих органів влади і державного управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 3859. Оп. 1. Спр. 230. Арк. 138.

його попередній науковий доробок як вченого-аграрника. На той час вчений вважав, що наміри УЦР урівняти земельні наділи не притаманне українському народу, воно є запозиченням негативних по суті процесів, що тоді відбувалися в Росії. На його думку, примусові принципи механічного зрівняння землевладіння ніколи не були властиві українцям і не варто було б «чужі російські тенденції переносити на український ґрунт»⁴, що у наш час повністю себе виправдало. 25–26 серпня 1917 р. новопризначений товариш Генерального секретаря земельних справ провів нараду представників агрономічних організацій України, під час якої, на секції «Громадська агрономія», представив доповідь про роль агрономів у реалізації згаданої вище земельної реформи УЦР та її вплив на збільшення сільськогосподарського виробництва⁵ в Україні того часу. Він також був організатором і головою ради Першого всеукраїнського сільськогосподарського кооперативного союзу, відомого під назвою «Централ», чим підтвердив власну прихильність до започаткованого ним же раніше кооперативного руху.

Наголосимо на тому, що з проголошенням 22 січня 1918 р. IV Універсалом Української Центральної Ради самостійності УНР, для К. Мацієвича відкрилася нова перспектива самореалізації – цього разу як успішного переговорника та дипломата. Посприяло цьому не лише його позиція українського патріота та гарячого прихильника незалежності УНР, але й досконале знання польської, французької, а також англійської та італійської мов, основи яких він вивчив ще під час перебування у царській в'язниці (грудень 1905 – травень 1906 рр.). Перший успішний крок на дипломатичній ниві він здійснив на початку 1918 р., коли його було включено до складу української делегації для участі у мирних переговорах у Брест-Литовську, де К. Мацієвич зумів стратегічно вірно обрати зовнішньополітичний курс самостійної УНР. Насправді його реальна дипломатична кар'єра почалася раніше, коли 12 грудня 1917 р. на VII сесії Центральної Ради визначалися пріоритетні напрями зовнішньої політики УНР. На той час основним було питання про участь або ігнорування Брест-Литовських переговорів. Внаслідок гарячих дискусій було прийнято постанову про необхідність поїздки делегації УНР до Бресту, а К. Мацієвич увійшов до неї разом із В. Голубовичем (го-

лова) та іншими членами. На цьому дипломатична кар'єра К. Мацієвича не завершилася: у травні 1918 р., під час мирних переговорів України з РСФРР, він входив вже до складу політичної комісії, очолюваної экс-міністром закордонних справ УНР О. Шульгиним.

За часів Української Держави, не залишаючи проблематику сільського господарства, К. Мацієвич працював у Київському губернському земстві та Всеукраїнському союзі земств. Враховуючи його теоретичний і практичний досвід роботи, делегація українських партій рекомендувала його до складу уряду П. Скоропадського на посаду міністра земельних справ. Резолюцію з цього приводу було передано генералу В. Гренеру – начальнику штабу німецьких окупаційних військ 2 травня 1918 р. Проте ця пропозиція не була прийнята і К. Мацієвич сконцентрувався на роботі у складі Національного союзу, в якому зародилася ідея організації повстання проти гетьмана, коли останній під впливом монархічного російського оточення погодився на підписання негативного для України федеративного договору з уже соціалістичною Росією.

Як відомо, в грудні 1918 р. П. Скоропадський зрікся влади і виїхав до Німеччини. За цих обставин організатори повстання проти його режиму, а також утворена ними Директорія, її уряд опинилися віч-на-віч з серйозними економічними, зовнішньополітичними, соціальними, військовими і іншими складними проблемами. У час, коли Директорією на чолі із С. Петлюрою було прийнято рішення про початок переговорів із французькими представниками в Ясах, Бухаресті та Одесі, дипломатичний талант К. Мацієвича розкрився по-новому. 3 20 грудня 1918 р. по 7 січня 1919 р. він відвідав столицю Румунії, куди після завершення Першої світової війни повернувся король Фердинанд I-й та румунський уряд, на чолі української делегації, яка домоглася обіцянки уряду Королівської Румунії не втручатися у внутрішні справи Української Народної Республіки, підтримувати її природного прагнення незалежності та успіху з цього питання на Паризькій мирній конференції⁶.

Отже, призначення К. Мацієвича 13 лютого 1919 р. на відповідальну посаду Міністра закордонних справ УНР часів Директорії було добре продуманим кроком. Враховувалася його освіченість, громадсько-політич-

4 Аграрна політика урядів УНР, держави П. Скоропадського. Аграрна історія України. URL: <http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3467&chapterid=1177>

5 Інститут рукописів Центральної наукової бібліотеки ім. В. Вернадського Національної академії наук України. Ф. 290. Спр. 413. Арк. 81.

6 Рендюк Т. Встановлення та розвиток українсько-румунських відносин у 1917–1923 роках: етапи та постаті. *Україна дипломатична*.

ний досвід, володіння французькою, італійською, англійською та польською мовами. Навіть росіяни вважали його однією із найцікавіших осіб серед членів Директорії. Як міністр закордонних справ, він за дорученням С. Петлюри спрямував свої зусилля на досягнення порозуміння із поляками як з потенційними союзниками, що і було з часом досягнуто.

Однак у другій половині 1919 р., унаслідок тимчасової окупації армією Королівської Румунії території Покуття, українсько-румунські міждержавні відносини опинилися у складній ситуації. У цих відносинах, зважаючи на припинення діяльності дипломатичної місії Української Держави в Бухаресті, виникла тривала комунікативна пауза, яку прагнув заповнити сам С. Петлюра. Так, 26 червня 1919 р. він звернувся до румунської сторони з проханням повернути належне українській армії військове майно, нагадуючи про те, що Південна Армія УНР «примушена була силою обставин перейти Бессарабію і залишити зброю румунам» та висловлюючи надію на те, що «позитивне вирішення цієї справи з боку Румунського Головного Командування буде початком самих приязних і дружніх відносин обох сусідніх держав – України і Румунії»⁷. Тому, 15 червня 1919 р. на засіданні Ради Народних Міністрів УНР у Кам'янці-Подільському було вирішено направити до Бухареста в статусі нового голови Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки в Румунії досвідченого К. Мацієвича. За короткий час він сформував потужну команду співробітників місії – всього 17 осіб⁸, що була найбільш чисельною та професійною дипломатичною місією УНР в Румунії. Очоливши дипломатичну місію УНР в Румунії, К. Мацієвич у черговий раз виявив хист досвідченого дипломата і політика, сприяв укладенню низки угод із Румунією в торговельно-економічній сфері, оптимізації співпраці з громадсько-політичними організаціями українців на території сусідньої країни. Така безпрецедентна відкритість УНР до співробітництва з Бухарестом, що було продиктовано складною військово-політичною ситуацією оточеної на той час з усіх боків України, була належним чином оцінена румунською стороною. Як результат, Рада Міністрів Королівства Румунія на чолі з І. Бретіану розпорядилась зміцнити військово-політичні стосунки з Директорією як у

двосторонньому форматі, так і на міжнародному рівні.

Конкретним результатом проведеної роботи К. Мацієвичем у Бухаресті став початок постачання з Румунії партій зброї, військового спорядження та санітарного майна для потреб Армії УНР: перша з них прибула до Кам'янця-Подільського 30 серпня 1919 р. (600 снарядів та 300 тис. рушничних набоїв); друга – 19 вересня (2,6 тис. снарядів та 600 тис. рушничних набоїв); третя – 21 жовтня (1,2 тис. снарядів і 480 тис. рушничних набоїв). Окрім цього, 19 вересня С. Петлюра, разом із новопризначеним посланцем міністерства у справах війни Королівства Румунія при Директорії майором Ледорхом, оглянули в районі м. Атаки на Дністрі отримане з Румунії додатково санітарне майно та військове спорядження⁹. Таким чином, зусиллями членів Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Королівстві Румунія, а також українських дипломатів в інших країнах, у 1919 р. вдалося перетворити цю сусідню країну на прихильника України та схилити офіційний Бухарест до визнання Української Народної Республіки, щоправда, шляхом відмови від претензій на Бессарабію і Буковину попередніх українських урядів.

1920 р. був першим календарним роком, коли Надзвичайна дипломатична місія (НДМ) УНР в Бухаресті працювала у розширеному складі, включаючи і потужну військову секцію. Головою НДМ УНР у Румунії впродовж року надалі залишився досвідчений політик і дипломат К. Мацієвич, чим пояснювалося послідовність та успішність діяльності української місії. Основними напрямками її роботи було представлення і захист політичних, військових та економічних інтересів УНР, поживлення торговельних відносин, допомога цивільним громадянам і військовим емігрантам з України, які поза власної волі опинилися на території сусідньої країни, а також діяльність, спрямована на подолання інформаційного вакууму УНР та навколо неї. Діяльність НДМ УНР у Бухаресті сприяла поширенню у 1920 р. української ідеї за кордоном, популяризації знань про Україну та її боротьбу за незалежність, привертала увагу міжнародної спільноти до існуючих на той час гострих українських проблем. На успішно працюючу НДМ УНР у Бухаресті покладалося і особливе завдання: забезпечити український уряд повноцінним

2018. Вип. XIX. С. 108.

7 Петлюра С. Статті, листи, документи. Т. II. Нью-Йорк. 1979. С. 355.

8 ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 3. Арк. 20.

9 Ковальчук М. Відносини Румунії з Урядом Української Народної Республіки в 1919 р. *Український історичний журнал*. 2010. № 4. С. 123–124.

зв'язком із Європою, зокрема з країнами-членами Антанти, що з гідністю було виконано К. Мацієвичем.

Упродовж 1921 р. голова НДМ УНР у Бухаресті провів дві важливі зустрічі з Королем Румунії Фердинандом I, чисельні робочі контакти з главами румунських урядів, міністрами закордонних справ, у справах війни, а також із повноважними парламентарями і політиками, з якими обговорював стан співробітництва Директорії УНР із Румунією та завзято відстоював українську справу.

Його діяльність протягом 1922–1923 рр. сприяла подальшому поширенню української ідеї за кордоном, популяризації знань про Україну та її боротьбу за незалежність, підтримувала патріотично налаштовану частину еміграції та привертала увагу міжнародної спільноти до невідкладного вирішення існуючих на той час чисельних українських проблем.

Проте припинення існування УНР в її природних та історичних межах, відсутність фінансування та створення СРСР призвело до вимушеного закриття діяльності українських дипломатичних місій за кордоном, що сталося і з НДМ УНР у Бухаресті у 1923 р.

За таких обставин К. Мацієвич у 1924 р. емігрував до Праги, де до своєї кончини у 1942 р. розгорнув активну громадсько-по-

літичну, наукову і викладацьку працю як вчений-аграрник, паралельно посприявши створенню єдиного емігрантського центру та співпрацюючи з урядом УНР в екзилі. У Чехословаччині він пережив новий, заключний етап у його житті – будні емігранта, людини, відірваної від Батьківщини, яка не втратила надії на повернення. Його науково-теоретична спадщина, громадська діяльність свідчать про те, що він до кінця життя залишився свідомим українцем, який вірно служив справі відродження незалежної України.

Висновки. Таким чином, К. Мацієвич був визнаним теоретиком громадської агрономії, доклав чималих зусиль для практичного застосування досягнень кооперативного руху, плідно працював на журналістській ниві. Йому належить чільне місце у розвитку науки, громадсько-політичних, державних, дипломатичних процесах доби Української революції та міжвоєнного періоду. Дипломатична діяльність К. Мацієвича сприяла активізації зовнішньополітичних зусиль УНР, налагодженню відносин між УНР і Румунією і світом, що у важкий час збройного виборювання незалежності України мало першочергове значення. Отже, життя і діяльність К. Мацієвича заслуговує на додаткову увагу молодих дослідників та студентів-аграрників.

References:

1. Ahrarna polityka uriadiv UNR, derzhavy P. Skoropadskoho. Ahrarna istoriia Ukrainy. [Agrarian policy of the governments of the Ukrainian People's Republic, the state of P. Skoropadskyyi. Agrarian history of Ukraine]. Retrieved from <http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3467&chapterid=1177> [in Ukrainian].
2. Deiatelnost selskokhoziaistvennykh obshchestv. [Activities of agricultural societies]. (1990). *Khutorianin*. [Farmer], 5. [in Russian]
3. Instytut rukopysiv Tsentralnoi naukovoï biblioteky im. V. Vernadskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. [Institute of Manuscripts of the Central Scientific Library named after V. Vernadskyyi of the National Academy of Sciences of Ukraine]. F. 290. Spr. 413. Ark. 81. [in Ukrainian].
4. KHronika [Chronicle]. (1990). *Khutorianin*. [Farmers], 18. [in Ukrainian].
5. Kovalchuk, M. (2010). Vidnosyny Rumunii z Uriadom Ukrainskoi Narodnoi Respubliky v 1919 r. [Relations of Romania with the Government of the Ukrainian People's Republic in 1919]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. [Ukrainian Historical Journal], 4. [in Ukrainian].
6. Petliura, S. (1979). Statti, lysty, dokumenty. [Articles, letters, documents], II. [in Ukrainian].
7. Rendiuk, T. (2018). Vstanovlennia ta rozvytok ukrainsko-rumunskykh vidnosyn u 1917–1923 rokakh: etapy ta postati [Establishment and development of Ukrainian-Romanian relations in 1917–1923: stages and figures]. *Ukraina dyplomatychna*. [Ukraine is diplomatic], XIX. [in Ukrainian].
8. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i derzhavnoho upravlinnia Ukrainy.

Надійшла до редакції / Received: 10.03.2023

Схвалено до друку / Accepted: 24.05.2023